

“УСАН ДООРХ СОЁЛЫН ӨВИЙГ ХАМГААЛАХ ТУХАЙ” ЮНЕСКО-ИЙН КОНВЕНЦЫГ СОЁРХОН БАТЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ҮЗЭЛ БАРИМТЛАЛ

Нэг.Хуулийн төсөл боловсруулах үндэслэл, шаардлага

1.1.Хууль эрх зүйн үндэслэл: Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Долдугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт “Монголын ард түмний түүх, соёлын дурсгалт зүйл, шинжлэх ухаан, оюуны өв төрийн хамгаалалтад байна” гэж, Монгол Улсын Их Хурлын 2010 оны 48 дугаар тогтоолоор баталсан “Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал”-ын 1.1.6-д “Үндэсний түүх, хэл, соёл, өв уламжлал, зан заншлаа хадгалж, хамгаалж, хөгжүүлэх нь Монгол үндэстний оршин тогтнохын үндэс, амин чухал дархлаа мөн” гэж, мөн 2011 оны 10 дугаар тогтоолоор баталсан “Монгол Улсын гадаад бодлогын үзэл баримтлал”-ын 25.4-д “Боловсрол, соёл, урлаг, спорт, олон нийт мэдээллийн олон улсын байгууллагатай идэвхтэй харилцах, шаардлагатай гэрээнд нэгдэн орох, ижил төрлийн байгууллагуудын хооронд шууд харилцаа, солилцоо хөгжүүлэх, соёл, урлаг, спортын олон улсын арга хэмжээнд оролцох, ийм төрлийн арга хэмжээг эх орондоо зохион байгуулахад дэмжлэг үзүүлэх” гэж, Монгол Улсын Их Хурлын 2020 оны 52 дугаар тогтоолын 2 дугаар хавсралтаар баталсан “Алсын хараа-2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогын хүрээнд 2021-2030 онд хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны 1.1.9-д “Монгол Улсад түүх, соёлын өвийг сүйтгэгчидтэй хийх тэмцлийг орон даяар өрнүүлж, хууль сахиулах болон тусгай чиг үүрэгтэй байгууллагуудын хариуцлагыг нэмэгдүүлнэ” гэж тус тус заажээ.

Түүнчлэн, Монгол Улсын Засгийн газрын 2024 оны 181 дүгээр тогтоолоор баталсан “Монгол Улсын хууль тогтоомжийг 2028 он хүртэл боловсронгуй болгох үндсэн чиглэл”-ийн 1.13.117-д “Усан доорх соёлын өвийг хамгаалах тухай конвенцыг соёрхон батлах”-аар заасан.

1.2.Практик шаардлага: Монгол Улсын нутаг дэвсгэр дээрх эртний тахилгатай томоохон нуур, гол мөрний ёроолд уламжлалт зан үйлийн дагуу өргөсөн алт, мөнгөн аяга, тагш, мөнгөн ембүү, мөнгөн аягыг төлөөлүүлж өргөсөн бүслүүр, амсар, ёроол зэрэг зүйлс хадгалагдан үлдсэн байдаг. Тухайлбал, Орхон голд “Түшээ гүн” цол олгож, жил бүр 25 лангийн мөнгөн ембүү өргөн тахидаг уламжлал байсан бол, Отгонтэнгэр хайрханы Бадархундага нуурт мөнгөн аягаар өргөл өргөдөг уламжлал өнөө ч хадгалагдсаар байна. Эдгээр нь түүхэн тодорхой цаг үеийн аль нэг хэсгийг төлөөлж, түүх, соёл, шинжлэх ухаан, танин мэдэхүйн үнэ цэнэ, ач холбогдолтой байдаг нь зарим талаар соёлын өвийн хэв шинжийг агуулдаг бөгөөд цаг улирах тусам үнэ цэнэ нь улам бүр өсөн нэмэгдэж, угсаатны бүлэг, хамт олны зан үйлийн уламжлалыг биетээр гэрчлэн үлддэг байна.

Түүнчлэн, томоохон нуур, гол мөрний усан дор эвдрэл гэмтлийн зэрэг шалтгааны улмаас живсэн усан завь, гатлага онгоц, сал, элдэв төрлийн техник хэрэгсэл, бусад эд зүйлс цөөнгүй хадгалагдаж байна. Эдгээр нь тодорхой цаг хугацааны ой санамжийг тээн үлдэж, жил ирэх тусам үнэ цэнтэй эд зүйлд тооцогддог.

Монгол Улс усан доор хадгалагдан үлдсэн дээрх үнэт зүйлсийг эрх зүйн хүрээнд томьёолж, хадгалж хамгаалах харилцааг нарийвчлан зохицуулж байсан туршлага байхгүй, бүртгэл судалгаагүй, усан доор ажиллах хүний нөөц бэлтгэгдээгүй дэд бүтэц, техник технологийн орчин, нөхцөл дутмаг зэрэг олон шалтгааны улмаас усан доорх соёлын өв, үнэт зүйл эрсдэлд орох тохиолдол гарсаар байна. Энэ нөхцөл байдал Монголчуудын бүтээн туурвисан соёлын биет болон биет бус өвийн харилцан шүтэлцээтэй үнэт зүйлийн илэрхийллийг цогцоор нь хамгаалах боломж хомс байгааг илтгэдэг.

2018 онд Завхан аймгийн Отгон сумын нутаг, Отгонтэнгэр хайрхны бэлд орших Бадархундага нуурт хэсэг этгээд шумбалт хийж, иргэдийн өргөсөн том жижиг мөнгөн аяга, мөнгөн аяганы бүрдэл хэсэг болох бүслүүр, ёроол зэрэг нийт 366 ширхэг эд зүйлийг хулгайлсныг цагдаагийн байгууллага илрүүлэн, эрүүгийн хэрэг үүсгэн шалгасан. Уг хэргийг шүүхийн шатанд шийдвэрлэхдээ 366 ширхэг эд зүйлийг Завхан аймгийн Улиастай сумын Засаг даргын Тамгын газарт шилжүүлжээ. Тус сумын Тамгын газар аяганы мөнгийг тагшнаас салган авч, нийт 6,825 гр болгоод нэг ланг 35,000 төгрөгөөр тооцон худалдаж 6,370,000.0 төгрөг болсныг автомашины сэлбэг зэрэг зүйлд зарцуулсан байна. Хэргийн үйл явцад эрх зүйн зохицуулалт байхгүйн улмаас соёлын өвийн мэргэжилтнийг аль ч шатанд оролцуулаагүй ажээ.

Монгол орны томоохон нуур, гол мөрний усан доор өмнө дурдсан уламжлалын дагуу өргөсөн мөнгөн аяга, живсэн усан завь зэрэг үнэт зүйлс цөөнгүй хадгалагдаж байдаг. Эдгээр нь бүгд эзгүй зэлүүд газар, эсхүл хүний хараа хяналтаас хол далд газарт, гүехэн усанд оршин байдаг нь хялбар аргаар ашиг хонжоо хайгчдад далим болж, шунахайн сэдлээр тонон дээрэмдэх нөхцөлийг бүрдүүлж байна. Энэ нь Монголын ард түмний оюун санааны болон эдийн соёлын үнэт зүйлийн өвөрмөц өвийн нэг болох нуур, усаа эрхэмлэн шүтэх уламжлалт зан үйл оршин тогтнох чадвараа алдаж мартагдах, цаашлаад устаж болзошгүй байна.

Дээрх жишээ баримт нь усан доорх соёлын өвийг хамгаалах эрх зүйн тогтолцоог нэн даруй бүрдүүлж, олон улсын жишгийн дагуу үнэт зүйлсийг бүртгэн баримтжуулах, судлан шинжлэх, хадгалж хамгаалах, сурталчлан таниулах, зохистой хэлбэрээр ашиглах асуудлыг хуулийн хүрээнд журамлах шаардлагатай байгааг харуулж байна.

Нэгдсэн Үндэстний Боловсрол, шинжлэх ухаан, соёлын байгууллагаас хүн төрөлхтний түүх, соёл, шинжлэх ухаанд чухал ач холбогдолтой, доод тал нь 100 жилийн туршид хэсэгчлэн эсхүл бүхэлдээ, тодорхой хугацааны туршид эсхүл байнга усан доор байсан соёл, түүх эсхүл археологийн шинж чанартай, хүний оролцоотой бий болсон бүхий л ул мөрийг “усан доорх соёлын өв” хэмээн үзэж, эдгээр өвийг хамгаалах, оролцогч талуудын хамтын ажиллагааг нэмэгдүүлэх, усан доорх соёлын өвийг судлах, малтах, хамгаалахад шинжлэх ухааны тусгай арга зүй, техник технологийг ашиглах, хөгжүүлэх зорилгоор “Усан доорх соёлын өвийг хамгаалах тухай” конвенцыг Бүгд Найрамдах Франц Улсын Парис хотноо 2001 оны 10 дугаар

сарын 15-ны өдрөөс 11 дүгээр сарын 3-ны өдрүүдэд хуралдсан 31 дүгээр Ерөнхий бага хурлаар батласан.

Конвенцын механизмыг ашиглан оролцогч талуудтай хамтран усан доорх соёлын өвийг хамгаалах үндэсний тогтолцоог бүрдүүлэн, болзошгүй эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх, хууль бус аливаа үйл ажиллагаатай тэмцэх замаар Монгол Улсын соёлын өвийн сан хөмрөгийн аюулгүй байдлыг хангах боломжийг бүрдүүлэхээр зорьж байна.

Монгол Улсын Олон улсын гэрээний тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.1.3 дахь заалтад “Монгол Улсын хуульд зааснаас өөр журам тогтоож байгаа, эсхүл тухайн гэрээг байгуулснаар, нэгдсэнээр, эсхүл хэрэгжүүлснээр Монгол Улсын хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах, эсхүл хууль шинээр батлах шаардлагатай олон улсын гэрээг заавал соёрхон батална” гэж заасны дагуу тус конвенцыг Монгол Улсын Их Хурлаар соёрхон батлуулах шаардлагатай байна.

Хоёр.Хуулийн төслийн ерөнхий зорилго, ерөнхий бүтэц, зохицуулах харилцаа, хамрах хүрээ

Хуулийн төсөл нь 1 зүйлтэй байх бөгөөд тус зүйлд “Усан доорх соёлын өвийг хамгаалах тухай” ЮНЕСКО-ийн 2001 оны конвенцыг Монгол Улсын Засгийн газар өргөн мэдүүлснээр соёрхон батлах тухай заана.

Гурав.Хуулийн төсөл батлагдсаны дараа үүсэж болох нийгэм, эдийн засаг, нийгэм, хууль зүйн үр дагавар, тэдгээрийг шийдвэрлэх талаар авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээний санал

“Усан доорх соёлын өвийг хамгаалах тухай” ЮНЕСКО-ийн конвенцыг соёрхон баталснаар Монгол Улсын хэмжээнд байгаа усан доорх соёлын өвийг хамгаалах эрх зүйн үндэс тавигдаж, усан доорх соёлын өвийг бүртгэн баримтжуулах, судлан шинжлэх, хадгалан хамгаалах, сурталчлан таниулах, зохистой хэлбэрээр ашиглах зэрэг үйл ажиллагааг олон улсын жишгийн дагуу үр нөлөөтэй зохицуулах боломж бүрдэнэ.

“Усан доорх соёлын өвийг хамгаалах тухай” ЮНЕСКО-ийн конвенцыг соёрхон батлах тухай хуулийн төслийг баталснаар нийгэм, эдийн засаг, хууль эрх зүйн хүрээнд сөрөг үр дагавар гарахгүй болно.

Дөрөв.Хуулийн төсөл нь Монгол Улсын Үндсэн хууль, Монгол Улсын олон улсын гэрээ болон бусад хуультай хэрхэн уялдах, хуулийг хэрэгжүүлэхэд шинээр боловсруулах, хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах, хүчингүй болсонд тооцох тухай хууль тогтоомжийн талаар

Хуулийн төслийг Олон улсын гэрээний тухай хууль, Хууль тогтоомжийн тухай хууль болон бусад хууль тогтоомжтой нийцүүлэн боловсруулна. Хууль батлагдсанаар шинээр өөр хууль боловсруулах, бусад хуульд нэмэлт өөрчлөлт оруулах, эсхүл хүчингүй болгох шаардлагагүй болно.